

ΨΥΧΑΡΗΣ

ΑΠΟΛΟΓΙΑ

«Ἄλλ' ἀφοῦ ὁ ἀγὼν ἤρχισε διὰ τῆς συρράξεως Σουρῆ [τέθουμαι στὴν ἀντιγραφὴ μου ὡς καὶ τὰ τυπογραφικὰ τοὺς τὰ λάθια] καὶ Ψυχάρη [θὰ ἐννοῇ τὴν κριτικὴν μου μελέτη γιὰ τὸ Σουρῆ, κ. Νουμᾶ, ἀρ. 130] κατ' ἀνάγκην πρέπει νὰ ἐπεκταθῇ καὶ νὰ στραφῇ κατὰ τὸν ὑποκειμένον ἐκείνων τὰ ὁποῖα ἐνεκα ἀμαθείας καταφύρου, ἀδυνατοῦνται νὰ συναγωνισθῶσιν ἐν τῇ φιλολογίᾳ ἥτις ἀπαιτεῖ πρὸ παντὸς γνῶσιν βαθεῖαν τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσης καὶ φιλολογίας, ἐξεῦρον μέθοδον μετὰ πονηρίας, μέθοδον στρεβλωτικὴν τῆς γλώσσης, ἀλλὰ ἱκανὴν νὰ περικαλύπτῃ τὴν συμπάθειαν καὶ τὴν κλασικὴν ἀνικανότητα τῶν ὑποκειμένων αὐτῶν. Ἐδημιούργησαν βάνους καὶ ἀνθελληνικὸν τελείως ἴδιωμα διαστρέψαντες τὴν γλῶσσαν καὶ ὠνόμασαν μετὰ θρασυῦς τοῦτο τὸ φρενικὸν κατασκευάσμα ΔΗΜΟΤΙΚΗΝ ΓΛΩΣΣΑΝ καὶ φλυαροῦντες καὶ μωρολογοῦντες διὰ τοῦτο, πειρῶνται νὰ πείσουν τὸν κόσμον ὅτι ἀγωνίζονται ὑπὲρ τῆς Δημοτικῆς γλώσσης, ἣν ὀνομάζουσι ζωντανὴν γλῶσσαν τοῦ λαοῦ. Εἶνε ἀνεπίδεκτον συζητήσεως ὅτι ἡ τοιαύτη γλῶσσα, ἣν πρὸς ἐμφανῆ διάκρισιν ὀνόμασαν μαλλιάρην, δὲν εἶνε ἡ δημοτικὴ, ἀφοῦ ὁ λαὸς οὔτε κατανόει αὐτήν, οὔτε τὴν φρασολογίαν τὴν ἐξωφρενικὴν τῶν μαλλιάρων μεταχειρίζεται. Ἄλλ' εἶνε ἀκόμη προφανές ὅτι ἡ γνῶσις τῆς Δημοτικῆς γλώσσης, τῆς καθαρᾶς καὶ οὐχὶ τῆς μαλλιάρης, τῆς γλώσσης ἣν ὁ λαὸς μεταχειρίζεται, εἶνε δύσκολος καὶ ὁ χειρισμὸς αὐτῆς ἐν τῷ ἐγγράφῳ λόγῳ δυσχερὴς καὶ τοῦτο διότι προκαλεῖται βαθεῖαν μελέτην τοῦ λαοῦ καὶ τὴν τελείαν ἀπαλλαγὴν τοῦ γραφοντος ἀπὸ τοῦ λογιστικισμοῦ ὃν κατ' ἀνάγκην ἐπιπροσθέτει τὸ ἐκπαιδευτικὸν σύστημα καὶ ἡ κλασικὴ μόρφωσις ἐν τοῖς σχολείοις, ἡ στηριζομένη ἐπὶ τῆς ἀκριβοῦς γνώσεως τῆς ἀρχαίας γλώσσης, τῆς ἐναποθεμιμένης εἰς τὰ κλασσικὰ ἔργα καὶ ἀθάνατα τῶν προγόνων μας [ἀντιγραμμένα ὅλα πιστὰ πιστὰ]. Οἱ μαλλιάραι δὲ ἀκριβῶς ἀποτυγχάνουσιν, ἐνεκα τελείας ἀγνοίας τῆς γλώσσης τοῦ λαοῦ τῆς καὶ ζωντανῆς ἐδημιούργησαν τὴν μαλλιάρην γλῶσσαν ἀκριβῶς ἐνεκα κλασσικῆς ἀμαθείας ἥτις καθιστᾷ εἰς αὐτοὺς ἀδύνατον τὴν χρῆσιν τῆς καθαραιότητος, ἥτις βελτιουμένη καὶ πλουτιζομένη ἐκ τῆς λαϊκῆς καὶ τῆς κλασσικῆς γλώσσης, θέλει σὺν τῷ χρόνῳ ἀποβῇ ἡ μόνη γλῶσσα ἥτις θὰ συνδῇ ἀπαντας τοὺς Ἕλληνας [φαίνεται ἀπὸ τὸ σὺν τῷ χρόνῳ πῶς ἀπὸ τὸ κατῳρώσῃ ἀκόμη. Γιατὶ τότες δὲν τὴν πολεμᾷ;] Διὰ τοῦτο δὲ ἀληθῶς πρέπει πάντες νὰ πολεμήσωσι λυσσώδως τοὺς μαλλιάρους καὶ διότι τείνουσι νὰ διαίρῳσι τὸ ἔθνος καὶ νὰ προκαλέσωσιν ἀνωμαλίαν ἐσωτερικᾶς, δυναμένης ν' ἀποτρέψῃ τὴν κοινὴν προσοχὴν ἀπὸ τοῦ φλέγοντος καὶ ἐπείγοντος Μακεδονικοῦ ζητήματος, καὶ διότι τείνουσι νὰ ματαιώσωσι τὴν ἐπὶ τὰ βελτίω τροπὴν τῆς καθαραιότητος καὶ τὴν ἐπιπράττησιν αὐτῆς, ὥστε ν' ἀποβῇ μέσον πανίσχυρον ΚΑΙ ΕΝΩΤΙΚΟΝ τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἐκ παραλλήλου μετὰ τῆς θρησκείας καὶ τῆς κοινῆς καταγωγῆς, ἀποτελοῦν μέγαν ἐθνικὸν παράγοντα. Ὁ πόλεμος δὲ πρέπει νὰ διεξαχθῇ μετὰ ΤΕΧΝΗΣ καὶ ΜΕΘΟΔΟΥ ἀποτελεσματικῆς, ἵνα ἀποβῇ νικηφόρος καὶ ἵνα μηδενίσῃ τοὺς μαλ-

λιάρους» (Ἑσπερινή, 4 Φλεβάρη, 1905· χωρὶς ὑπογραφή· ἄρθρο σημαντικὸν δείχνει πόσο ἡ καθαρὴ σφραγὴν καὶ γλῶσσα καὶ ὕψος καὶ κρίση καὶ μυαλό).—Ἄπὸ τὸ ἄρθρον τοῦ Ψυχάρη τὸ τελευταίως δημοσιευθὲν [κ. Νουμᾶ, ἀρ. 133 α. . . τὸ γράμμα ἑξακολουθεῖ· «Δὲν ξέρετε τί γίνεται δῶ. Σπινούνοι τοῦ ΧΧΧ καὶ τοῦ ΧΧΧ. ἔχουνε λυσσάξει νὰ μάθουνε ποιοὶ φοιτητὲς τῆς φιλολογίας πηγαίνουνε στὸ γραφεῖο τοῦ Νουμᾶ...» Τέτοια πράγματα, ἐγὼ πάντα δυσκολέομαι νὰ τὰ πιστέψω, δηλαδὴ πῶς πάνε καθηγητὰδες καὶ μαντατουρέβουνε τοὺς νέους, ἐπειτα πῶς δὲν τοὺς δίνουνε δίπλωμα, ὅσο κι ἂν τὰ ξίζουσι οἱ νέοι, ἐπειδὴ καὶ στὸ γλωσσικὸ τὸ ζήτημα δὲν ἔχουνε τίς ἴδιες ἰδέες... Ἄν εἶναι ὅμως ἀλήθεια τότε ῥωτῶ. Ῥωτῶ τί γίνεται στὶς φλέβες μας μέσα τὸ αἷμα τοῦ Εἴκοσι ἑνᾶ» κτλ. κτλ.]... μάθετε δύο λέξεις τῆς ἐθνικῆς γλώσσης. Τὴν λέξιν «μαντατουρέω» καὶ τὴν λέξιν «σπιονοῦν». Σταματῶ εἰς τὰς δύο αὐτὰς λέξεις καὶ ῥωτῶ ἐκείνους οἱ ὅποιοι λογιέονται [ποιοὶ νῦναι ἀφτοί;] Εἶνε ἐθνικῆς γλώσσης λέξεις αὐταὶ αἱ μὲ λατινοϊταλικὴν ῥίζαν;... Ὡμιλεῖτο βέβαια ἄλλη γλῶσσα, ἀλλὰ δὲν ἐγράφετο, ἀλλὰ δὲν ἐλέγετο ἑλληνικῇ... Ὁ λαὸς δὲν παρεφρόνησε καὶ δὲν διαβάζει τί γράφουν οἱ νέοι ἐθνικοὶ ἄνδρες». (Δημ. Δημ. Ἑσπερινή, 6 Φλεβάρη 1905).—«Εἶνε περιφρονητοί... δὲν εἶνε εὐκρινεῖς πατριῶται καὶ ἴσως ὄργανα ἐχθρῶν μας» (Γεώργιος Κομνηνός, ἱ. φ., ἱ. ἀρ.).—«...δὲν πρόκειται πλέον περὶ φιλολογικῆς πλάνης, ἢ παραφροσύνης, ἀλλὰ περὶ συστηματικῆς ΠΡΟΔΟΣΙΑΣ, τὴν ὁποίαν πρέπει νὰ πατάξῃ κατὰ κεφαλῆς ἐξ ἀρχῆς σύμπας ὁ ἑλληνισμός.» (Οἱ 17 τῆς στρογγύλης τραπέζης, ἱ. φ., ἱ. ἀρ.).—«Ὁ ἀγὼν τῆς «Ἑσπερινῆς» θὰ εἶνε πράγματι ἠθικός, ἐάν διεξαχθῇ χωρὶς ὑστεροβουλίαν ἐκ μέρους τῆς. Δὲν πρέπει νὰ τὴν παρασύρῃ ἡ ἐχθρότης πρὸς πρόσωπα, διότι οὔτε ὁ Ψυχάρης οὔτε ὁ Πάλλης, οὔτε ὁ Νουμᾶς ἀντιπροσωπεύουν τὴν ἰδέαν, διὰ τὴν ὁποίαν ἀγωνίζονται οἱ δημοτικιστὰς. (Ὁπαδὸς τῆς Ἑταιρίας) [Ἡ ἐθνικὴ γλῶσσα], ἱ. φ., ἱ. ἀρ. Δὲ μᾶς λείπει ὅμως τίς ἰδέες ἀντιπροσωπεύει ὁ ἴδιος).—«Θέλουν τὴν γλῶσσαν ἐνθα τὸ λαϊκὸν «καταδίδω» λέγεται μαντατουρέω, καὶ τὸ «καταδότης» λέγεται σπιονός. Εἶνε ἑλληνικὰ αὐτὰ: εἶνε ἐθνικὴ γλῶσσα; εἰπέ ποτε ὁ λαὸς μαντατουρέω, ἢ καταδίνω καὶ καταδότης;... Εἶνε προδοταὶ λοιπὸν αὐτοὶ πῶς ἐνεργοῦν αὐτὴν τὴν ἀντεπαναστασίαν, ἢ ἐθνικοὶ ἄνδρες; Ἐδῶ εἶνε τὸ ζήτημα μὲ ὀλίγας λέξεις (Παροδότης, ἱ. φ., ἱ. ἀρ.· τὸ μαντατουρέω ἐννοεῖται πῶς θὰ τὸ λέγῃ καὶ ὁ ἴδιος κάθε μέρα· ἐλπίζω κάθε μέρα νὰ μὴν τὸ κάνη· ἢ «μαντατούρα (γυνὴ ψίθυρος ||| garrotteuse)» βρίσκεται στὸ Ἑλλ. γαλλ. Λεξικὸ τοῦ Κοντόπουλου, Ἀθήνα, 1903· ὁ Βλάχος βάζει στὸ Λεξικὸ τοῦ «μαντατεύω, accuser; réprimander; gronder», μαντάρισμα, μαντάρω, μαντατοφόρος, μαντάτα, πού εἶναι καὶ πασίγνωστο· φυσικὰ, βάζει στὸ Λεξικὸ τοῦ καὶ σπιονός καὶ σπιονοῦν καὶ σπιονάω—καὶ σπιρετά καὶ σπρίτο! Πῶς νὰ μὴν τὰ θάλλῃ ἀφοῦ γλῶσσα εἶναι ἡ γλῶσσα πού μιλιέται καὶ ὅχι, ὅπως τὰ ποδεῖξαμε, ἡ γλῶσσα πού γράφεται (κ. Μεταγρύθμιση, ἀρ. 165, 1905); Πῶς νὰ μὴν τὰ βάλῃ ἀφοῦ πρέπει κιόλας νὰ πουληθῇ τὸ βιβλίον; Ἀξιοπαρατήρητο πού ὁ δάσκαλος θύμωσε μὲ τὴν λέξιν μαντατουρέω, μὰ διόλου δὲ θύμωσε μὲ τὸ κάμωμα πού κατηγορήσα στ' ἄρθρο μου).—«... τὸ ἔργον τῶν Μαλλιάρων εἶνε ἀντιπατριωτικόν, ὡς ἔχον ἀρχὴν τὴν διαφθορὰν τῆς ἀθανάτου γλώσσης τῶν προγόνων μας... Τόγε ἐπ' ἐμοί, θεωρῶ προδοτὴν καὶ ἀγνώμονα, ἐκείνον, ὅστις ἀποπειράται νὰ διαφθερῇ τὴν γλῶσσαν τῶν εὐκλεῶν ἡμῶν προγόνων [Τότες τί δὲν πρέπει νὰ πῇ γιὰ τὸν ἑαυτὸν του!].» Ἑσπερινή, 7 Φλεβάρη 1905. Γεώρ. Γ. Ἀθανασιάδης Ἱατρός).—Ἀλοχός

δ' εἶνε καὶ ἀναίδεια... εἴθε νὰ ἐκλείψωσι ταχέως οἱ καταστροφεῖς τῶν ἱερωτέρων μας [ἐπρεπε νὰ ἐκλείψῃ καὶ τὸ χυδαῖο τὸ μας] κειμηλίων» (Κων. Πα... ἱ. φ., ἱ. ἀρ.).—«τὴν μεγαλοπρεπῆ ὡς τὸν κεραυνὸν γλῶσάν μας... Ἡ γλυκεῖα αὐτῆς γλῶσσα δέχεται τὰ δῆγματα [κ. Ταξίδι μου, σ. 239 Οἰκιστὰς κυνάρια= Ταξ. β', σ. 215] τῶν ἱσθόλων ὄψεων, οὗς ἐθρεψε ἐν τῇ ἀγκάλῃ τῆς καὶ ἠύξησε. τὸν νοσηρὸν αὐτῶν νοῦν καὶ τὰς δι' αὐτὴν φθοροποιούσας ἰδέας τῶν. Ἄλλ' ὁ Ἕλληνας... τοῦτο δὲν θέλει ἐπιτρέψει οὐδέποτε, διότι εἶνε πλέον ἢ βέβαιον, ὅτι τὰ τοιαῦτα ζητήματα πατάσσει μὲ τὸν πέλεκυν τῆς καταστροφῆς καὶ καταπνίγει αὐτὰ ἐν τῇ ἐστίᾳ τῶν. Ἄς ἐγερθῇ νὰ κατακόψῃ τὰς ἀσθενεῖς καὶ λέπτας ρίζας, νὰ κατακλίνῃ καὶ νὰ καταρίψῃ τὸ δένδρον ἐπονειδίστως... Χρειάζεται ἐν τελευταίον πλῆγμα ἵνα παύσῃ διὰ παντός ἡ ἑλεεινὴ αὐτὴ κωμωδία, ἡ ἐπικίνδυνος αὕτη μολυσματικὴ νόσος, ἐξ ἧς δυστυχῶς πάσχουσιν οὐχὶ μόνον αἱ ῥίζαι καταφρονήσεως μωραὶ καὶ κεναὶ κεφαλαὶ [τὰ καίκεται θῆνα· μίμηση κλασική], ἀλλὰ καὶ αἱ φωτιζόμεναι τῆς παιδείας». (Πέτρος Ἀθαν. Σεκᾶκος, ἱ. φ., ἱ. ἀρ.).—«Ἀποτροπιάζομαι τοὺς μαλλιάρους καὶ τὴν χυδαίαν αὐτῶν γλῶσσαν, πλείστορον γραφομένην παρὰ διημιουμένην... Ἡ πλειότης τοῦλάχιστον τῶν ἐπιστημόνων καὶ λογίων καταδικάζουσι καὶ βδελύσσονται τὴν ἐξαμβλωτικὴν αὐτὴν γλῶσσαν... ἡ «δικτατοβλαστὴς καὶ κατακρεούρησις» τοῦ γλωσσικοῦ ἡμῶν ἰδιώματος εἶνε αὐτό· χρημα ἐκλήμα κατὰ τοῦ Ἑλληνισμοῦ... δὲν καταλαβαίνω [Ἀμὲ! πού νὰ καταλάβῃ;] τίς λόγος ὑπαγορεύει τὴν χρῆσιν τῆς ἀξέστου ἀγοραίας καὶ ἀγορικῆς γλώσσης, ἣν ἐξ ἀνάγκης [νὰ πού τὸ λέει καὶ ὁ ἴδιος] γράφουσι καὶ διημιούσιν οἱ ἀπαίδευτοι. Ἀφορῶσι οἱ χυδαιογράφοι εἰς τὴν διαπαιδαγώγησιν τοῦ ἔχλου; ἀλλ' οὗτος σχεδὸν δὲν ἀναγινώσκει. [ὦρατο]!.. Εἶνε εἰς παθολογικὸς ὄγκος ἵνα ἱατρικώτερον ἐκφρασθῇ, ὅστις θὰ περιπέσῃ εἰς πύησιν, θὰ ταχῇ καὶ θὰ ἐξαφανισθῇ χωρὶς νὰ διακινδυνεύσῃ σοβαρῶς τὴν ἀκεραιότητα τοῦ σώματος τοῦ γλωσσικοῦ ἡμῶν ἰδιώματος». (Χρήστος Χρηστοδούλου, Ἱατρός, ἱ. φ., ἱ. ἀρ. Ἱατρεῖ μου, γνῶθι σεαυτὸν κ' ὕστερα μίλα).—«Αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος [ὁ φίλος μου Ταγκόπουλος] μὲ τὴν κλασικὴν στενοκεφαλιά του καὶ μὲ τὸν περιεργώτατον Ψυχροφανατισμὸν εἶνε πρόσωμα εἰς τὸν σκοπὸν τῆς ἐταιρίας μας, ὁ ὁποῖος πιστεύσκατε μὲ πῶς εἶνε σκοπός σας [γραμμένο ἀπὸ τὸν Παροδότη]. Ὅλοι σήμερον εἴμεθα ἀντιψυχαρακοὶ ἐκτός μόνον τοῦ Νουμᾶ. Τὸν λόγον τὸν γνωρίζετε ὅσον καὶ ἐγὼ, τὸν γνωρίζουν καὶ πολλὰ μέλη τῆς ἐταιρίας καὶ δι' αὐτὸ σκέψις μεταξὺ μας γίνεται περὶ εὐσχήμου ἀποκηρύξεώς του διὰ νὰ μὴ πληρώσωμεν ὅλοι μας ἀναίτιως τὰς ἰδικὰς του ἀμαρτίας καὶ συμπαθείας. (Β' Ὁπαδὸς τῆς Ἑταιρίας, ἱ. φ., ἱ. ἀρ. Δὲ λείπει τὸν ὀνόμα' του μὰ θῆναι κἀνένας ἥρωας ἀφτός). Ἰδοὺ τώρα κ' ἡ ἀνταμοιβὴ τοῦ Β' Ὁπαδοῦ τῆς Ἑταιρίας. «Δημοσιεύω ἀνωτέρω τὴν ἐπιστολήν σας, γραφεῖσαν χάριν ἀστείότητος βεβαίως. Διότι κτερότερον πρᾶγμα δὲν εἴμπορεῖ νὰ γίνῃ ἀπὸ τὸ νὰ λέγητε, ὅτι ὁ «Νουμᾶς», ὄργανον Ψυχάρη καὶ Πάλλης κλπ. καὶ Παλαμᾶ, πρόεδρος τῆς Ἑταιρίας διὰ τὴν Ἐκπύλωση κλπ. δὲν εἶνε τὸ ἴδιον, ἀφοῦ ἡ ἀγορεύσις τοῦ Παλαμᾶ ἐδημοσιεύθη εἰς δύο συνεχῆ φύλλα τοῦ «Νουμᾶ», ὁ δὲ ῥήτορας ἀνύψωσε τὸν κ. Ψυχάρην ἔντ-ἄστραμ [ἐθνικὴ γλῶσσα]! [τὸ σημεῖο τὸ ἐπισημαστικὸν θῆναι ὑποθέτω ἐπειδὴ ἀπόρησε καὶ ὁ ἴδιος πού εἶδα μὲ στὸ οὐδέτερο λατινικὸ πληθυντικὸ a s i g a δηλαδὴ ἄστρα· ἐθνικὴ γλῶσσα] Μὰ αὐτὰ τὰ χάπια δὲν καταπίνονται, βλέποντες δὲ τώρα τὸν διὰ τοῦ «Νουμᾶ» κινδυνὸν ἐξευτελισμοῦ σείς προσπαθεῖτε νὰ τὸν ἀποκλείσετε. Πολὺ ἀργὰ σὰς ἐπικυρώθῃ καὶ θὰ ὑποστῇτε

τάς συνεπείας [μου φαίνεται ἡ ἀπάντησις φρόνιμη καὶ σωστή] (ἱ. φ. ἱ. ἀρ.)

Κάποιος ὅμως, μέσα σ' ὅλους ἀφοῦς, μοι-
άζει σὰ νὰ διαμαρτυρηθῇ. Φυσικά, δὲν τυπώ-
νουνε τὸ γράμμα του, μὰ τοῦ ἀπαντοῦνε· «ἀπο-
ταθῆτε πρὸς τὸν ὑποφαινόμενον, καὶ ἐκεῖνος θὰ
σὰς δώσῃ ἀκριβῆ λογαριασμὸν πόσα χρήματα ἐπῆρε
ἀπὸ τὴν Πανσλαβιστικὴν ἱταιρίαν «Γιὰ τὴν Ἐα-
πλωσι κλπ. κλπ.», ἡ ἑποία εἶνε... ἀντιπαν-
σλαβιστικὴ (!)» (ἱ. φ., ἱδ. ἀρ.).—«Κύριε Παροδίτα
[κάποτες καὶ Παροδίτα· ὅλοι τους, βλέπετε δὲν τὴν
ξέρουνε τὴν περιπωμένη]. Ἡ γνώμη μου εἶνε, ὅτι
διὰ νὰ καταπολεμηθῇ τὸ σύστημα τοῦ μαλλιари-
σμοῦ εἶνε ἀνάγκη, ἵνα τῇ κοινῇ φροντίδι τῶν λο-
γίων μας καὶ τῇ ὕλικῇ συνδρομῇ [μπᾶ; Τί ἀκούω;
Νά καὶ τὰ χρήματα!] παντὸς ἀληθοῦς πατριώτου
[φτάνει, ἐλπίζω, νὰ μὴν κάθεται στὴ 'Ρουσία, μὰ
μήτε καὶ στὰ Παρίσια ἢ στὸ Λιβερπούλι, γιατί
ἀληθοῦς πατριώτες ἔχει μόνον στήν «Ἀθήνα», προ-
κηρύσσονται ποιητικοὶ διαγωνισμοὶ εἴτε ἄλλου εἴδους
λογοτεχνίας μὲ τὸν ρητὸν ὅρον νὰ ἀποκλείεται ἐξ
αὐτῶν πᾶν ἔργον γεγραμμένον εἰς τὸ ἀνούσιον εἶδος
τῆς γλώσσης τοῦ Ψυχάρη. Ἡ πολύτιμος αὕτη ἰδέα
δημοσιευθεῖσα ἐν τῇ ἐφημερίδι «Ἀθῆναι» ὀφείλεται
εἰς τὸν κ. [Μπαμπη] Ἀννινον [ὥστε πρέπει καὶ νὰ
πλερώνονται, γιὰ νὰ μὴ γράφουνε τὴ γλώσσα μου].»
(Δ. Γ. Στεφ., πού ὡστόσο καλπικὸ ἄσπρο δὲν ὑπο-
σέθηκε γιὰ τὸ διαγωνισμὸ καὶ ἀκόμη λιγώτερο στέλ-
νει, ἱ. φ., ἱ. ἀρ.)...

56.

Κάποιο περίεργο ἰντερβιού.

Ἡ κοινὴ γνώμη ἀφτὰ λέει στὴν Ἑλλάδα,
κ' ἴσως νὰ σὰς φάνηκε πὺς λέει πολλά, ἴσως καὶ
νὰ κουρασθήκατε. Δὲν πρέπει νὰ κουράζεστε. Πρέπει
νὰ ξέρετε καὶ νὰ κρίνετε. Τί θὰ λέγατε, ἂν τᾶβαζα
ὅλα; Δὲν ἔβαλα τὸ ἑκατοστὸ ἀπ' ὅσα διάβασα καὶ
διαβάζω. Γιατί τὰ διαβάζω. Ἐμένα ἡ δουλειά μου
κούραση δὲ γράφει καὶ δὲ θὰ μὲ κουράσουνε. Λοι-
πὸν τοῦ κάκου πολεμοῦνε. Μὰ εἶμαι ἄθωπος. Λυ-
ποῦμαι. Τί νὰ κάμω; Καμιά φορὰ λυποῦμαι καὶ
ταράζομαι, βλέποντας σὲ τί ἐλεεινὴ κατάσταση
βρίσκονται ἀκόμη τὰ πνεύματα στὴν Ἑλλάδα. Τυ-
χαίνει πάλε—πολύ σπάνια—καὶ νὰ πικραθῶ, τυ-
χαίνει καὶ νὰ μοῦ καίγεται κάποτες ἡ καρδιά. Γιὰ
ὅσους σὰς ἀράδιασα πρὸ ἀπάνω, βέβαια πὺς παρά-
πνο δὲν μπορῶ νάχω. Ἀφτὰ ξέρουνε, ἀφτὰ γρά-
φουνε. Πὺς ὅμως ἡ ψυχὴ νὰ μὴ μοῦ πονέσῃ, ὅταν
ένας Καρκαβίτσας μ' ἀπαρνιέται, γιὰ χατίρι ἐνός
φημεριδογράφου, ἂν εἶναι ἀλήθεια δηλαδὴ ἐκεῖνα
πού ξεμυστερέφτηκε στὴν Ἑστία (5 Φλεβάρη 1905)
καὶ πού ἀξίζουσε θαρρῶ νὰ τὰ καταλογίσουμε μαζί
μὲ τᾶλλα.

«Παραδέχομαι καὶ τὸ πιστεύω ὅτι κάθε
ἄλλο παρὰ καλὰ ἐβάλληκε τὸ ζήτημα τῆς γλώσ-
σης. Αὐτοὶ οἱ χριστιανοὶ—καὶ ἡνῶει τοὺς ἀρχη-
γοὺς τῆς αἱρέσεως—ἴσως ὑπὸ ὑπερβολικὴν πεποίθη-
σιν πρὸς τὸν ἑαυτὸν τους, ἴσως καὶ ἀπὸ τὴν ἀντί-
δρασιν τοῦ λογιωτατισμοῦ ἐραντάσθησαν ὅτι ἐκεῖνα
πού γράφουνε καὶ ὅπως τὰ γράφουνε πρέπει σώνει
καὶ καλὰ νὰ θεσπισθοῦν ὡς δοκουμενὰ καὶ ὡς
ὑποδείγματα γλωσσικά. Ἰσως ἀκόμη καὶ νὰ προχω-
ροῦν μέχρι τοῦ νὰ νομίζουν ὅτι τέτοια ζητήματα
λύονται εὐκολα καὶ σὲ λίγα χρόνια μέσα.

— Ὡστε ἡ ἱ [παράξενο τὸ ἱ] δική σου ἰδέα;..

— Βέβαια δὲν συμφωνεῖ καθόλου μαζί τους, ἂν
παραδεχθῶμε ὅτι ἀληθινὰ τέτοια σκέπτονται.
Ἀλλὰ σ' ἐρωτῶ προτῆτερα:— Νομίζεις ὅτι ἡ
γλώσσα πού μαθαίνουν σήμερα τὰ παιδιὰ μας γράμ-
ματα εἶνε ἡ καλλίτερη;..

— Βέβαια ὄχι, ἂν κρίνω ἀπὸ τὸν ἑαυτὸν μου...

— Ἐμμεθα συμφωνότατοι, ἀφοῦ παραδέχεσαι
ὁρθὴν τὴν βᾶσιν. Ἀκριβῶς δὲ αὐτὸς εἶνε καὶ ὁ σκο-
πὸς τοῦ συλλόγου πού ἐσυστήθηκε τώρα τελευταῖα.

— Τοῦ συλλόγου αὐτῆς ξάπλωσης; ἡρώτησα
γελῶν. Μὰ ἂν εἶνε σωστὰ ὅσα ἤκουσα, τοῦ συλλόγου
σκοπὸς εἶνε νὰ ἐπιβάλλῃ ὡς γλώσσαν ἐθνικὴν τὸ πε-
ρίεργον ἀγγλογαλλικὸν ἰδιῶμα τῶν κ.κ. Ψυχάρη καὶ
Πάλλη. Καὶ ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει μόνον χάριν
ἀστεϊότητος ἡμπορεῖ κανεὶς νὰ ὁμιλῇ γιὰ τέτοιον
σύλλογον.

— Νὰ μοῦ συχωρέσης νὰ σοῦ πῶ ὅτι αἱ πλη-
ροφορίαι σου δὲν εἶνε σωσταί. Ἄν ἐνικοῦσαν αὐτὲς ἡ
ἰδέες [λέει ὁ Καρκαβίτσας], σὲ βεβαιῶ ὅτι καὶ ἐγὼ
θὰ ἐφευγα μακριά. Καὶ γιὰ νὰ πεισθῇς πὺς δὲν εἶνε
τέτοιος ὁ σκοπός, ρώτησε νὰ μάθης ὅτι εἶνε μέλη
καὶ ἄνθρωποι κάθε ἄλλο παρὰ Ψυχαρισταὶ οὔτε
κἂν δημοτικισταὶ· ἀρκεῖ μόνον νὰ παραδέχωνται ὅτι
μία κάποια μεταβολὴ εἶνε ἀναγκαία... Ὅτι τὸ ζή-
τημα δὲν λύεται μὲ δέκα καὶ εἴκοσι χρόνια, ἀλλὰ
μὲ διακόσια καὶ ἴσως περισσότερα, μόνον παλαβοὶ
μποροῦν νὰ τὸ ἀρνηθοῦν [τὸ κοπλιμέντο θᾶναι γιὰ
μένα, ἐπειδὴ τί νὰ σὰς πῶ, μὰ τὰ διακόσια χρό-
νια τοῦ Καρκαβίτσα μοῦ ἔρχονται σὰν πολλὰ γιὰ
ζήτημα τόσο σπουδαῖο]. Ἀλλ' ἐπὶ τέλους, εἶνε μία
ἀρχή· ἔστω καὶ μία ἀπόπειρα ἀρχῆς.

Καὶ ἀπεχωρίσθημεν.

Ὅχι ὅμως καὶ χωρὶς κάποιαν κρυφὴν ἐλπίδα ἡ
φόβος—ὅπως προτιμάτε—ἐκ μέρους τοῦ ὑποσημειου-
μένου, ὅτι εἶνε ἐνδεχόμενον αὐριον μεθαύριον ὁ Καρ-
καβίτσας καὶ ὅσοι ἐκ τῶν δημοτικιστῶν συμφωνοῦν
μὲ τὸν Καρκαβίτσαν ν' ἀποκηρυχθοῦν ἀπὸ τοὺς
Λουθηροὺς καὶ τοὺς Καλθίνους τῶν Ἀθηνῶν, τῶν
Παρισίων καὶ τοῦ Μάντσεστερ ὡς ἀποστάται.
'Αλλ' αὐτὸ θὰ μᾶς τὸ εἴπῃ ὁ «Νομᾶς» Α.Κ.»

Μήτε ὁ Νομᾶς μήτε γώ. Καὶ τί πειράζει πού
μίλησε ὅπως εἶδαμε ὁ Καρκαβίτσας; Μήπως δὲν
εἶναι ἀριστοῦργημα ὁ Ἀρχαιολόγος; Μήπως δὲν ἔχει
μέσα κατὶ ἀθάνατες σκηνὲς (σ. 114—116, 140),
ὅπου ὁ Ῥωμῖος κατάβαθα ψυχολογείται, χυμένος ὁ-
λοζώντανος στὸ χαρτί, καὶ κατὶ ἄλλες (σ. 128,
130) πού εἶναι ποίηση μονάχη; Μὰ μήπως δὲν
εἶναι ἀπὸ τὴν πρώτη σελίδα ὡς τὴ στερνὴ γραμ-
μένους στὴ γλώσσα μας ὁ Ἀρχαιολόγος, ἴσως μάλι-
στα καὶ στὴ γλώσσα μου, πού λένε; «Ὁ Καρκα-
βίτσας, μοῦ γράφει ὁ Πάλλης, μᾶς ὠφέλησε πρὸ
πολύ μὲ τὸν Ἀρχαιολόγο παρ' ὅτι μπορεῖ νὰ μᾶς
βλάψῃ μὲ τὰ λόγια του. Ἐμᾶς, δηλαδὴ τὴν ἰδέαν
ἐννοῶ.» Καὶ γιὰ ὅσους δὲν παραθαβύνανε τὰ μυ-
στήρια τῆς δημοτικῆς, τί διαφορὰ ὑπάρχει, σὰς
παρακαλῶ, μεταξύ Καρκαβίτσα καὶ μένα; Σὲ δύο
τρία, σὰ θέλετε καὶ δέκα, δὲ συμφωνεῖ μαζί μου ἡ
πρὸ σωστὰ, δὲν τὰ γράφει ἀκόμη ὅπως τὰ γράφω.
Κοιτάξτε ὅμως μὲ κάθε κεινὸν τοῦ βιβλίου τί γι-
γαντεῖνα βήματα πού κάνει, πόσο καὶ πόσο προδέ-
βει, χωρὶς ὁ ἴδιος νὰ τὸ νοιώθῃ. Ὅχι! Διακόσια
χρόνια δὲ θὰ τοῦ χρειαστοῦνε. Ὁ Καρκαβίτσας—
ἀκούτε τί σὰς λέω— γλήγορα θὰ γίνῃ φανατικός.
Εἶναι ἄριστο σημάδι πού μὲ περνᾷ γιὰ παλαβό.
Θὰ τὸ συλλογισθῇ, θὰ τὸ γυρίσῃ καὶ θὰ τὸ ματαγυ-
ρίσῃ μὲ τὸ νοῦ του. Ἡσυχία δὲ θὰ τοῦ ἀφήσῃ. Θὰ
μπῇ στὸ νόημα ξαφνικά. Ὅταν ἓνας ἐξυπνος ἄθρω-
πος ἔχει γιὰ παλαβό ἓναν ἄλλον πού δὲν εἶναι καὶ

κουτός, σημαίνει πὺς τιποτένια πράγματα τοὺς χω-
ρίζουνε καὶ πὺς ἴσια ἴσια κοντέβει ὅλα νὰ τὰ πα-
ραδεχτῇ μὲ τετράδιπλη ἀγάπη.

57.

Ὁ Robert Owen.

Ὡς τόσο κατὶ θὰ τρέχῃ πού μερικὰ δὲν τὰ πα-
ραδέχεται ἀκόμη ὁ Καρκαβίτσας. Κατὶ θὰ τρέχῃ
πού καὶ ἡ κοινὴ γνώμη—ἥς εἶναι καὶ κοινὴ γνώ-
μη τῆς Ἑσπερινῆς καὶ τῆς Ἀθῆναις, δὲν ἔχει νὰ
κάμῃ—ξεφοῦρνει τόσα καὶ τόσα παρᾶξενα. Τὸ
κατὶ αὐτὸ μοῦ ἀπομνήσκει νὰ ξετάσω γιὰ νὰ τε-
λειώσῃ πιὰ κ' ἡ Ἀπολογία.

Θὰ μοῦ δώσετε τὴν ἄδεια νὰ μιλήσω γιὰ μένα
σὰ νὰ μίλαα γιὰ πρόσωπο ξένο. Δηγοῦνται πὺς ὁ
Robert Owen πού ἄπειρα κατώρθωσε, πού ἐννε-
ρέφτηκε ἀπειρότερα, γιὰ νὰ καλῆτερέψῃ τοὺς ὄρους
τῆς ζωῆς τῶν ἐργατῶν, ἔκρυψε κάποιονε νὰ τοῦ
λέῃ, τὴν ὥρα πού εἴτανε ὁ δόστυχος τοῦ θανάτου,
πὺς τοῦ κάκου, καὶ πῆγε ὁ κόπος του χαμένος,
γιατί μὲ τίς λωλές του φαντασίες, μὲ τοὺς πύργους του
στὸν ἄερα, ὅλα τὰ γκρίμισε καὶ τίποτα δὲν ἔχτισε. Μὲ
ἀφέλεια μεγάλη καὶ ἀσάλεφτη πίστη, τοῦ ἀπακρίθηκε
ὁ Robert Owen ἀπάνω κάτω πὺς «Ἐχεῖς λάθος. Δὲν
πῆγε ὁ κόπος μου χαμένος. Εἶπα, προκήρυξα σπου-
δαῖες ἀλήθειες πού δὲν τίς παραδέχτηκε ὁ κόσμος,
ἐπειδὴ καὶ δὲν τίς ἐννοίωσα. Θὰ τίς νοιώσῃ σὲ πε-
νήντα χρόνια». Κ' ἔτσι ἔγινε. Μὰ δὲν πρέπει νὰ θαρ-
ροῦμε τάχα μ' ἀφτὸ πὺς ὁ R. Owen ἤρθε πενήντα
χρόνια πρὶν ἀπὸ τὴν ἐποχὴ ὅπου μποροῦσε νὰ στα-
θῇ χρήσιμος στοὺς ἀθρώπους. Ἄν ἐρχότανε πενήντα
χρόνια πρὶν ἀργά, θὰ γυροῦσαν ἄλλα πενήντα χρόνια
νὰ παραδεχτοῦνε τίς ἰδέες του. Κατὶ τετοιο θᾶπαθα
καὶ γώ. Λοιπὸν ἥς μὲ ξαναπῇ παλαβὸ καὶ δεφτερη
φορὰ ὁ Καρκαβίτσας, σίγουρο πὺς δὲ χρειάζονται
διακόσια χρόνια «καὶ ἴσως περισσότερα», γιὰ νὰ
λυθῇ τὸ ζήτημα· χρειάζονται πενήντα—καὶ ἴσως
λιγώτερα. Κι ἀφτὰ πολλὰ, γιατί σὲ μεταξὺ, μὴν
τάλησμονοῦμε, κιντυνέει τὸ ἔθνος. Μὰ θὰ τοῦ πα-
ραχωρήσω τοῦ Ἀρχαιολόγου μας πὺς εἶναι τὸ ζή-
τημα καὶ κάπως δύσκολο. Μπορεῖ νὰ τῶλυσαι ἀπὸ
τώρα, βλέποντάς το ἀμέσως καὶ στὰ καθέκαστα
καὶ στὰ σύνολα του, δηλαδὴ σὲ ὅλη του τὴ σειρά
ἢ στὶς διάφορες σειρές του. Ὅπως καὶ ἂν εἶναι, οἱ
ἄλλοι δὲν τὸ βλέπουνε. Γι' ἀφτὸ ἀργοῦνε. Κ' ἡ ἔρ-
γητα πότε φέρνει ἀκρισία, πότε δὲν ἀφίνει καὶ τοὺς
πρὸ φρόνιμους νὰ καταλάβουνε.

58.

Ἡ ἀκρισία.

Ἡ ἀκρισία φανερώναται, λ. χ., σὲ κείνα πού
διαβάσαμε πρὸ ἀπάνω στὶς φημερίδες. Κατηγοροῦνε
τοὺς ἄλλους γιὰ ὅσα κάνουνε οἱ ἴδιοι. Ἀφτὸ εἶναι
ἀκρισία. Περίεργε ἔξαφνα, ὁ κ. Α. Βλάχος νὰ
λέῃ ξένη τὴ γλώσσα μας, ἐνῶ τὴν ἔγραψε καὶ τὴν
ἔγραψε πολὺ νόστιμα στὴ μεταφράσει τοῦ Ἄϊνε
(Τραγοῦδια, Ἀθήνα, 1887). Βέβαια πὺς δημιουργοὶ
τὸ ὅφος του δὲν εἶναι μήτε ἡ γλώσσα του μὰ τὸ
πὺς δημιουργεῖ κανεὶς, δηλαδὴ τὸ πὺς φρεῖνα
λέξεις κεινὸν, θὰ τὸ εἶδε σὲ κάθε στίχο τοῦ
Ἄϊνε. Ἀμα εἶναι ὅμως δημοτικὴ στὴ μέση καὶ δη-
μιουργοῦμε, δὲ γίνεσαι τότες ἡ δημιουργία ἐνομα-
ζεται ξένη γλώσσα. Ὁ κ. Α. Βλάχος λέει γιὰ

μένα ὅ τι λένε καὶ τὰ θηναίικα φύλλα· ἀέντελως ζέ-
νος πρὸς τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν... Τοῦ λείπει τὸ
γλωσσικὸν αἶσθημα... Ἀνθελληνικὸν τελείως ἰδιω-
μα. » Σημαίνει πῶς δὲ συνήθισε ἀκόμη τὸ μάτι
τους· ἡ πεζή, συστηματικὴ, φιλολογικὴ δημοτικὴ
— συστηματικὴ, πεζή, φιλολογικὴ καθὼς ὅλες οἱ
καλλιεργημέναι γλῶσσαι τοῦ κόσμου—δὲ δημιούρ-
γησε ὡς τώρα· τώρα δημιουργεῖ. Λοιπὸν κοιτάζουμε,
ἀπορῶμε, χάσκουμε, θυμῶνουμε, μήτε τὸ χωρεῖ ὁ
νοῦς τους μὲ τί τρόπο μορφώνεται γλῶσσα φιλολο-
γικὴ, καὶ τὸ πιὸ νόστιμο εἶναι πού ἔμα για μᾶς τὸ
ζήτημα, ξεχνῶμε ὁλότελα πῶς ἄλλο ἀπ' ἀρχῆς
δὲν κάμανε παρὰ νὰ φτεῖνουμε λέξεις καὶ τοῦ λό-
γου τους ἔννοεῖται πῶς ἔπρεπε νὰ φτεῖνουμε, μιὰ
καὶ πῆραν βῆση τους τὴν καθαρέβουσα, πού καὶ
δάφτη φτωχεῖα εἴτανε, ἀρῶ ἴσια ἴσια τῆς χρεια-
στήκανε λέξεις καθὲ τόσο. Καὶ μεῖς δὲν τὴν ψεγα-
διάσαμε ποτέ μας γι' αὐτὸ τὴν ψεγαδιάζουμε πού
εἶναι καθαρέβουσα καὶ ἀπὸ ἀνάγκη, χωρὶς κάπως καὶ
νὰ φταίῃ, μὲ τίς λέξεις, ἢ πὶς ὥστα μὲ τοὺς τύ-
πους της τοὺς δασκαλικούς, δὲν μπορεῖ παρὰ νὰ
στρεβλώσῃ, νὰ καταστρέψῃ, νὰ χαλάσῃ, νὰ χυδαί-
κέψῃ τὴ γλῶσσα τοῦ λαοῦ μαζί μὲ τὴν ἀρχαία,
καὶ τὸ κάτω κάτω νὰ καταφέρῃ τί· νὰ μᾶς προι-
κίσῃ μὲ ἀπρόφορτη γλῶσσα, ἐνῶ ἐμεῖς προσπαθοῦμε
νὰ φτεῖνουμε λέξεις, πού νὰ εἶναι ἀπ' ὅλους προ-
φερτές. Νὰ φτεῖνουμε, πρῶτο μας χρέος καὶ φτεῖν-
ουμε, γιατί πρέπει νὰ φτεῖνουμε πολλές πού μᾶς
λείπουν, ἄς ἀφήσουμε πῶς λείπουν ἀρίφνητες στὴν
καθαρέβουσα. Φτεῖνουμε ὅμως πότε καὶ πῶς; Τὸ
πῶς καὶ τὸ πότε δὲν τὸ ξετάζουμε. Κάμποσο κόπο
μοῦ κοστίσανε οἱ διακόσιες ἐνενηντα σελίδες τῆς
Ζωῆς καὶ Ἀγάπης στὴ μοναξιά. Δὲ μοῦ κοστίσανε
λιγώτερο οἱ τριάντα τοῦ Ὑπερόλογου (σ. 293—
322), ὅπου ξηγῶ τὴ μέθοδον καὶ θαρῶ τὴν τέχνην.
Ἄν ἀξίζει τὸ μυθιστόρημα, ὥπως τὸ εἶπανε μερικοί,
γιὰ μένα τουλάχιστο ἀξίζει ὁ Ὑπερόλογος ὥσως
καὶ πιὸ πολὺ ἀκόμη. Μὰ τὴ δημιουργία, τὴν ἀπα-
ραίτητην δημιουργίαν, πού εἶναι κοντὰ σὰν ἀδύνατο
νὰ τὴν καταλάβουμε. Κάποιος, ὁ κ. Σκότος ἔγραψε
ἄξαφνα πῶς τὸ ποδήλατο θὰ τὸ μεταμορφώσουμε σὲ
ποδαροσύνη (Ἀθῆναι, 8 Φλεβάρη 1905). Ἀπὸ
κεῖ βλέπεις τί δύσκολο πού τοὺς πέφτει νὰ κατα-
λάβουμε. Ὁ ποδαροσύνης ἀχμὸς δὲν εἶναι· μὰ
τὸ ποδήλατο ἐμᾶς δὲ μᾶς πειραζει. Μιὰ φορὰ κ' ἔβαν
καιρὸ, νομίζανε πῶς νὰ γράψῃ δημοτικὴ, θὰ πῇ
νὰ χυδαιολογῇ — ἂν καὶ πάλε ξεχνῶμε πῶς στὸ
χυδαιολόγημα, δὲ λέω μόνο γιὰ τίς βρισιὰς πού εἶ-
δατε πιὸ ἀπάνω, μὰ καὶ γιὰ ὅλο τὸ ὕψος της τὸ ἄ-
τεχνο, τὸ ξένο καὶ τὸ ἀνίδεο, μᾶς ἄφησε χίλια καὶ
χίλια μίλια πίσω ἢ καθαρέβουσα. Ῥωτοῦσαν τὸ
λοιπὸ σοβαρὰ καὶ περήφανα πῶς θὰ μπορέσουμε
τάχα ποτέ μας νὰ ποῦμε στὴ δημοτικὴ ὡς καὶ τὴν
πιὸ ἀπλὴ φράση, πού νάχῃ μέσα της κάποιο νόη-
μα φιλοσοφικόν, λ. χ.· «τὸ μόνον ἔσχατον τὸ ὁποῖον
ὑπάρχει, τὸ μόνον τὸ ὁποῖον βλέπομεν, εἶνε τὸ ἔστο-
μον τὸ κοινωνικόν.» Ἄλλο τίποτις. Τὸ λές ἐφκολα
καὶ ξάστερα· «τὸ μόνον ἔσχατον πού ὑπάρχει, τὸ μόνον
πού βλέπομεν, εἶναι τὸ ἔστομον τὸ κοινωνικόν.» (Ζ. καὶ
Α., 294). Τὸ διαβάζουμε μὲ τὰ ματια τους καὶ
πειδὴ δὲν εἶναι καθαρέβουσα, δὲν εἶναι κ' ἑλληνικό.
Τὸ «ἑλληνικόν» γιὰ τὴν καθαρέβουσα, μὲ ν' «ἑλλη-
νικό», δίχως ν, δὲν ἔχει.

59.

Ὁ ντόπιος.

Τὰ διαβάζουμε, εἶπα, μὲ τὰ μάτια τους. Κι

ἀκόμη καλὰ, σὰ διαβάζουμε. Πότε ὅμως τοὺς ἔτυχε
τέτοιο πρᾶμα; Πότε διαβάσανε; Δὲ γνωρίζω βιβλία
στὴν Ἑλλάδα πού νὰ μιλήθῃ περισσότερο ἀπὸ τὸ
Ταξίδι μου—καὶ πού νὰ διαβάσθητε λιγώτερο!
Ἄν τὸ διαβάσανε, θὰ περνοῦσε ἀπαράτηρητο. Θό-
ρυβος δὲ θὰ γινότανε κανένας, γιατί θὰ συμφωνοῦσαν
ὅλοι, γεμάτο κοινοτυπίες καθὼς εἶναι. Ἀρπάξανε
μιὰ λέξη ἀπὸ δῶ, μιὰν ἀπὸ κεῖ, τὴ μιὰ, ὁ ἄνεμος
τοὺς τὴν ἔφερε, τὴν ἄλλη, τὴν ἀκούσανε ἀπὸ κά-
ποιους πού τὴν ἔκουσε ἀπὸ τὸν τάδε πού τὴν ἔκουσε
ἀπὸ τὸ δεινὰ, καὶ πού νὰ ξέρω; Συνέπεια, μὲ τέ-
τοιο σύστημα, νὰ σηκώνουνε πόλεμο. Ἀφτοί, ὅχι
ἐγώ. Καὶ τώρα ζακολουθοῦνε τὸν πόλεμον γιὰ μιὰ
λέξη—πού δὲν ἔγραψα—ἢ σὰν εἶναι προκομμένοι,
γιὰ δυὸ—πού καμιά δὲν εἶναι δική μου. Κι ἀπὸ κεῖ
φαίνεται μὲ τί συνείδηση καὶ μὲ τί προσοχὴ σπου-
δαζοῦνε τὸ ζήτημα. Ὁ κ. Σκότος (Ἀθῆναι, 8 Φλε-
βάρη 1905) λογαριάζει μαζί μὲ αὐτὰς ἄλλας γλωσ-
σικὰς ἀστεϊότητας τοῦ Ψυχάρη κατὰ λόγια πού
εἶπε ὁ Σουρῆς πῶς τοῦ εἶπα στὰ 1893, δηλαδὴ
ἐδῶ καὶ δώδεκα χρόνια (κ. Ἀθῆναι, 24 Γενάρη,
1905)! Σκαλίσαν στὸ σημειωματάρι μου νὰ δῶ τί
μποροῦσε νάναί ἡ φράση τὸν ἔκαμα χαντάκι—ἀντί-
στον χαντάκωσα, ὅπως εἶχε τὴν καλοσύνη νὰ μὲ διορ-
θώσῃ ὁ Σουρῆς. Δὲ βρήκα τίποτα. Θυμήθηκα μόνο
πού γύριζα τότες ἀπὸ τὴ Θεσσαλία, καὶ στὴ Λά-
ρισα κοντὰ, ὅπου εἶμουνε μὲ τὸ Χρηστοδασίλην, κά-
ποιος μοῦ ἀράδιασε γιὰ τὴ λέξη χαντάκι κατὰ νό-
στιμα καὶ περιέργα. Τὰ ξέχασα μὰ πιθανὸν στὴν
κουβέντα μὲ τὸ Σουρῆ νὰ τοῦ μίλησα γιὰ τὴ λέξη,
ἀπὸ γλωσσολογικὴ ἐποψή. Γλωσσολογία καὶ Σουρῆς
μοιάζουνε σὰν ἀντίθετα. Θὰ τὸ παρανόησε κ' ἔτσι
βγήκα στὴ μέση μὲ μιὰ φράση ἄγνωστή μου. Κι
ὅσα μοῦ φορτῶνε, τὸ ἴδιο. Μὰ καὶ αὐτὸ τους τὸ σύ-
στημα δὲν τοὺς πολυσυβουλεύω νὰ τῶχουνε μαζί
μου. Ἄλλου ἔδειξα πῶς γινώριζα τὴ λέξη ντόπιος
πρὶν τὴν ἀκούσω ἀπὸ τὸν Μποῆμ, πού ταράχθηκε
ὁ καημένος γιατί ζήτησα μιὰ μέρα μπροστὰ του νὰ
μοῦ φέρουνε κρασί ἀπὸ τὸν τόπο (Ρ. κ. Μ., Ἀπ.,
19). Κι ἀφοῦ δὲ ζήτησα ντόπιο κρασί, θὰ πῇ πῶς
«τοῦ λείπει τὸ γλωσσικὸν αἶσθημα» κτλ. Ὡστόσο
ἰδοὺ γιὰ τὴ λέξη ντόπιος καὶ ἀπὸ τὸν τόπον μιὰ πα-
ρατηρησούλα πού θάρσῃ στοὺς γλωσσολόγους καὶ
πού τὴ χρωστῶ τοῦ φίλου Ταγκόπουλου. «Προχτές,
μοῦ γράφει, πῆγα μὲ τὴ γυναῖκα μου περίπατο ὡς
τὸ Γαλάτσι, μιὰ ἐξοχὴ κοντὰ στὴν Ἀθήνα. Κάτι
ζητήσαμε νὰ ράμε, καὶ κοντὰ στ' ἄλλα μᾶς ἔδωσαν
καὶ λίγες πατάτες. Οἱ πατάτες εἴτανε πολὺ γλυ-
κιᾶς καὶ ἡ γυναῖκα μου εἶπε στὴν ξενόδοχισσα, μιὰ
γριούλα Πατησιώτισσα πού ζοῦσε τριάντα καὶ ἀπάνω
χρόνια στὸ Γαλάτσι:—Γλυκιᾶς σὰ ζάχαρη εἶναι
οἱ πατάτες, κυρά. Ἀπὸ τὰ Πατήσια εἶναι;—Ὁχι!
εἶναι πατάτες ἀπὸ τὸν τόπον! Θυμήθηκα ἀμέσως τὴ
σοφὴ παρατήρησιν τοῦ Μποῆμ καὶ τὴ βῶτησά κ'
ἐγώ:—Ἀπὸ πού εἶπες, κυρά, πῶς εἶναι οἱ πατά-
τες;—Νά! Ἀπὸ τὸν τόπον! Ντόπιες. Βγαίνουν
ἐδῶ, στὸ Γαλάτσι. Δηλαδὴ, ἡ γριούλα θαρρεῖσε
φυσικὸν τὸ «ἀπὸ τὸν τόπον» καὶ μοῦ τὸ ξήγησε μὲ
τὸ ντόπιον» (Μάρτη 17, 1904).

Φανταστῆτε τώρα τί τρομερὸ γλωσσικὸ αἶσθημα
πού πρέπει νάχω! Ἡ ἀπὸ τὸν τόπον εἶπα ἢ ντόπιο.
Ἄν εἶπα ντόπιο, ἔνα καὶ γὼ μὲ τὸν Μποῆμ. Ἄν εἶ-
πα ὅμως ἀπὸ τὸν τόπον, ἔχω—ἐδῶ στὰ Παρίσια
τὸ ἴδιο γλωσσικὸ αἶσθημα πού ἔχει μιὰ γριούλα Πα-
τησιώτισσα. Καλῆτερον δὲν ὑπάρχει καὶ κρῖμας πού
ὁ Μποῆμ δὲν ἔχει δικίον. Ἑλληνικὸ αἶσθημα, ὅπως
κι ἂν τὸ πάρῃς, γιατί ἀκόμη καὶ στὸ δικό μου τὸ

βάρετρο τὸ στόμα νὰ πῆσῃ, τίτοια ἔκφραση—ἀπὸ
τὸν τόπον—καμιά ἔκφραση γαλλικὴ δὲ μεταφράζει.

60.

Ἀπὸ τὰ γράμματά μου.

Τὰ λένε ἀπὸ ὅχι γιὰ νὰ μὲ πειράξουνε, ἢ σὰν
ἀγαπᾶτε, ὅχι μόνο μὲ τέτοιο σκοπὸ· τὰ λένε γιατί
τοὺς πειράζει ἐκείνους νὰ βλέπουνε γραμμένη μιὰ
γλῶσσα πού δὲν τὸ στοχαζόντανε πῶς μποροῦσε νὰ
γραφῇ κανονικά. Κ' ἔτσι πάνε καὶ μοῦ φορτῶνουνε
ὅ τι ξεσκαλίσουνε, παρμένο κάποτε ὡς καὶ ἀπὸ τὰ
γράμματά μου, μὰ στρεβλωμένο, γιὰ νὰ ταιριάζῃ
μὲ τὸ συνηθισμένον τὸ κατηγορητὸ. Μιὰ φορὰ εἶχα
γράψῃ τοῦ Δροσίνῃ πῶς σ' ἔνα του στίχου, καλὸ θά-
τανε νὰ βάλῃ κυματιῶν ἀντὶς κύματος πού ἔβαζε.
«Ἄλλ' ὁ λαὸς δὲν λέγει κυματιῶν, μοῦ ἀποκρίνεται
ὕστερις ἀπὸ δυὸ χρόνια ὁ Δροσίνης... στίς Ἀθῆναι
(31 τοῦ Γενάρη 1895). Καὶ ἂν ἔλεγε θὰ ἔλεγε κυ-
μάτου. Ὁ Ψυχάρης ὅμως ἔχει ἀκούσει Κομματι
κομματιῶν καὶ τὰ λοιπὰ καὶ ἐσκέφθη ὅτι θὰ ἔκαμε
κύμα κυματιῶν. Καὶ δικαίον ὅμως ἂν εἶχεν, αὐτὸ
θὰ ἦτο σχολαστικισμός. Ἐνα μονάχα δὲ λέει ὁ φι-
λος πῶς σὲ κείνο τὸ μέρος, ὁ στίχος του δὲ σήκωνε
παροξύτονον, δηλαδὴ κυμάτου, καὶ ἄλλος τρόπος δὲν
εἴτανε νὰ διορθώσῃ τὸ δασκαλισμὸν—ἐπειδὴ κύματος
δὲν εἶναι γενικὴ τῆς δημοτικῆς—παρὰ κλίνοντας
κυματιῶν. Τέτοιαις γενικαῖς ἔχει πληθὺς ὁ λαὸς καὶ
τὴν πῆρα ἐγὼ ἀπὸ τὴ γενικὴ τοῦ προαμμιῶν, πού
τὴν ἔκουσα μὲ τὰ φτια μου καὶ πού ἀμέσως μοῦ
ράνηκε πολὺτιμη, γιατί καταλάβα πῶς ὁ λαὸς δὲ
βολέβεται πάντα μὲ τὴ γενικὴ -άτου, προαμμιῶν,
γραμμιῶν, κυμάτου, πὶς ἐφκολῇ βρίσκει τὴ γενικὴ
-αμιῶν, μὲ τὴ γνωστὴ του κατάληξιν -ιῶν, καὶ πειδὴ
κάποτε καὶ μεῖς δυσκολεῖσθαι μὲ τὸ -άτου, νό-
μιζα πῶς ὑποχρέωνα τὸ Δροσίνῃ, δείχνοντάς του τὸν
τρόπον νὰ κλίνῃ, ἂν τύχῃ καὶ τὸ κύμα καὶ ἄλλα τέ-
τοια οὐδέτερον. Μὰ νὰ πάω νὰ σκεφτῶ ἄξιονα
τὸ κομμάτι, ὅταν ὁ λόγος γιὰ κύμα, εἶναι γλωσσο-
λογία πού θὰ τὴ μαθαίνῃ κανεὶς στὸ Σύλλογον πρὸς
διάδοσιν τοῦ κ. Βικέλα, ὅχι σὲ μένα. Τί τοὺς μέ-
λει; Φτάνει νὰ ποδεύῃ πῶς δὲν ξέρω τὴ γλῶσσαν ἢ
πῶς εἶμαι σχολαστικὸς. ἐνῶ σχολαστικώτερον εἶναι
θαρῶ τὸ κύματος, μάλιστα σὰν τὰ πάντας σὲ ὠραί-
ους στίχους, ὅλους δημοτικούς, καθὼς τοὺς στί-
χους ἐκείνους τοῦ Δροσίνῃ, καὶ ἁμαρτία νὰ μὴν
κταφύγῃς γιὰ τὸρθότερον τῆς γλῶσσας καὶ τῆς τέ-
χνης, σὲ τύπος δημοτικὸν πού ὑπάρχει, ἀκόμη καὶ
σὰ δὲν τὸν σκέφτηναι ὁ ἴδιος.

61.

Οἱ ξένες λέξεις.

Παρόμοιαι ἀκριβεῖς ἀνταμώνουμε λογιᾶζω καὶ
στὸ τρομερὸν τὸ ζήτημα γιὰ τίς ξένες λέξεις. Ὁ κ.
Ἄ. Βλάχος δὲν τίς θέλει σὲ μᾶς· τίς θέλει ὅμως
περίφημα στὸ Λεξικόν του. Ἐνας ἄλλος πάλε, ἄδο-
λφ καὶ ἀθῶα, μᾶς τὸ σκενερῶνε πῶς τὰ βλέπει τὰ
πράγματα. «Ὡμιλεῖτο [πότε τὰχα; Σήμερον δὲ μιλιέ-
ται;] βέβαια ἄλλη γλῶσσα, ἀλλὰ [τὸ ἀλλὰ εἶναι

1) Ὁμορφα ἔρχεται καὶ ἡ γενικὴ τοῦ κυμάτου·

Ὡς τοῦ κυμάτου τὸ βουντὸ
πού σκάζει ἀπὰ στὸ βράχο

λέει ὁ Περικλῆς Ἀρέτας (κ. Νουμᾶ. ἀρ. 145 σ.
1, στ. 2).

ἀριστοῦργημα] δὲν ἐγράφετο, ἀλλὰ δὲν ἐλέγετο ἐλληνικῶς (κ. π. α.), ὁ λαμπρὸς μας πατριώτης στοχάστηκε πὺς ἅμα ὁ ἴδιος ἐξοστρίση μιὰ μόνη ξένη λέξη, κατὰστρεψε τὸ ἔθνος ἀπαράλλαχτα ὅσο τὸ καταστρέφουμε καὶ μεῖς πού τις γράφουμε. Καλέ, τί λέω; Καταστρέφεται τὸ ἔθνος μοναχὸ του, τὸ ἔθνος εἶναι ὁ προδότης, ἀφοῦ γράφει τὴν ξένη λέξη, τὴ λέει, καὶ τοῦτο ἀρκεῖ γιὰ νὰ εἶναι γλώσσα. Ἐμεῖς δὲ φταίμε ἂν τὸ φανταστήκαμε τοῦ λόγου τους πὺς ἡ ἀθρόωπινη λαλιὰ ζῇ μέσα στὰ βιβλία καὶ ὅχι ἀπάνω στὰ χεῖλια τῶν ἀνθρώπων. Ἐνα καὶ ἀπὸ ἀπὸ κεῖνα πού ἡ πρόληψη δὲν μπορεῖ νὰ τὰ καταλάβῃ. Ἐπρεπε τις ξένες λέξεις νὰ τις ἀγαποῦνε, γιὰ νὰ δῆτε τί τρέχει. Μὰ λέξη ἐλληνικῆς καταγωγῆς νὰ συμμορφωθῇ στὴ γραμματικὴ τοῦ λαοῦ, νὰ συμμορφωθῇ στὴ γενικὴ τάση μιᾶς σημερινῆς μας ἀλλαγῆς, τίποτα δὲ σημαίνει, ἀφοῦ ἴσια ἴσια τὸ συμμόρφωμα εἶναι ἡ ἀλλαγὴ καὶ ἡ ἀλλαγὴ τὸ συμμόρφωμα. Τὸ περίεργο εἶναι, μιὰ λέξη πού ἀπαρχῆς δὲν ἀκολουθῆσε τὸ ρέμα νὰ παρασυρθῇ, ἀπὸ τὸ κύμα μὲ τρόπο πού νὰ μὴν ξεδιακρίνεται μέσα στὶς ἄλλες, ὅπως καὶ στὸ ποτάμι δὲν ξεδιακρίνεις ἀναμεταξύ τους τις σταλίες τοῦ νεροῦ, ἀπ' ὅπου καὶ ἂν ἔρχονται. Τὸ τυπικὸ τῆς λέξης τῆς νιοφερμένης, ἡ προφορά της σοῦ δηλώνουνε συχνὰ τὴν ἀθανασία τῆς ἐλληνικῆς πρὸ ζάστερα καὶ ἀπὸ τις ντόπιες. Τὸ δείξαμε ἀλλοῦ γιὰ τὴ λέξη *μπαξές* (κ. Νουμᾶ, ἀρ. 142). Ἀδιάφορο ἡ ἐποχὴ ὅπου μπῆκε ἡ λέξη στὴ γλώσσα. Μιὰ φορὰ πρέπει νὰ πρωτομπῇ. Ἄν τὴν παραδέχεσαι μόνον ὅταν περάσουνε χρόνια, πόσα προσδιορίζεις ὥσπου νὰ σοῦ ἀρέσῃ καὶ πὺς κάνεις τὸ λογαριασμὸ σου; Ἡ μήπως θὰ μοῦ πῆς πὺς ἡ τὰδε λέξη ἀξίζει σὲ δέκα χρόνια, σήμερις ὅμως δὲν ἀξίζει; Πὺς θὰ ἀξίξῃ σὲ δέκα, μιὰ καὶ σήμερις τὴν διώχνεις; Γιὰ νὰ εἶσαι λογικὸς, πές μου πὺς σὲ καμμιὰ ἐποχὴ, ποτέ σου λέξη ξένη δὲ θέλεις. Τότες ὅμως τὸ μνηολόγι τῆς καθαρῆς—Ἰανουάριος καὶ ἄλλοι ἔντεκα μῆνες—μὲ τὰ λατινικά τους, μὲ τὰ φράγκικα, φρίκη μου! τὰ ὀνόματά τους ἀποτελοῦνε ἀληθινὴ προδοσίκα. Λοιπὸν ἀκρίτο καὶ ἀπτό.

Τοῦ κάκου! Τὴν πρόληψή μας ἀπὸ τὴν γιὰ τις ξένες λέξεις, πρόληψη πού μᾶς κόλλησε στὰ φύλλα τοῦ μυαλοῦ, πρέπει μιὰ γιὰ πάντα, μὲ θέληση. μὲ ἀπόφαση, μὲ δύναμη, νὰ τὴν ξεφορτωθῶμε, πρέπει νὰ τὴν πετάξουμε στὸ γιανό, ἂν ἔχουμε δηλαδὴ τὴν ἰδέα, καὶ χρωστοῦμε νὰ τὴν ἔχουμε, πὺς ἡ Ἑλλάδα εἶναι τόπος πού θὰ ζήσῃ, ἔθνος πού θὰ καλλιεργηθῇ. Πολιτισμὸς καὶ ξένες λέξεις σπάνια ξεχωρίζονται. Οἱ περισσότεροι, ὡς καὶ ἀπὸ τοὺς δικούς μας, βλέπουνε τις λέξεις καὶ δὲν κοιτάζουνε τὰ πράματα. Ἡ λέξη τίποτα δὲ σημαίνει σημαίνει τὸ πρᾶμα πού ἡ λέξη μᾶς παρασταίνει. Ἐχουμε στὴ γλώσσα μας τὴ λέξη *καφές*. Γιατί ὅμως τὴν ἔχουμε; Γιατί ἔχουμε καὶ τὸν *καφέ*. Λοιπὸν εἴμαστε κερδεμένοι. Ἀρχίζουνε σήμερα στὴν Ἀθῆνα καὶ ἔχουνε τὴ λέξη *λαουτέννις*. Θὰ πῇ πὺς ἔχουνε καὶ παιγνίδι *καινούριο*, πού φυσικὰ τοῦ βασιλέως τὸν ὄνομα τῆς πατρίδας του, τὰγγλικὸ του ὄνομα. Κάθε ξένη λέξη, ὅπως καὶ ἂν τὸ πάρῃς, πάντα της εἶναι ἱστορικὸ γεγονότος.

Θὰ μοῦ ἀποκριθῇ πὺς ἀπὸ τὴν ἱστορία τυχαίνει καὶ νὰ κακοπάθουμε, ἀντὶς νὰ ὠφεληθῶμε. Πού τὸ κέρδος, ὅταν ἡ ξένη λέξη σοῦ φέρνῃ στίτι σου ἀχρεῖο πρᾶμα ἢ σοῦ μαθαίνει ἀχαμνὸ αἶσθημα στὴν καρδιά σου; Καὶ ὅταν τὸ λές ἔτσι, μοιάζει νᾶχῃς δίκιο—μόνον πού δὲν πρέπει ἔτσι νὰ τὸ πῆς. Ἀχρεῖα πράματα καὶ ἀχαμνὰ αἰσθήματα ἐλπίζω νᾶχουμε καὶ στὴ γλώσσα μας, εἰδεμὴ δὲ θὰ εἴχαμε

μήτε καλὰ. Ὁ λόγος μας ἐννοεῖται γιὰ τὰ ὀνόματα, ὅχι γιὰ τὰ αἰσθήματα ἢ γιὰ τὰ πρᾶματα, ἐπεὶδὴ τὰ αἰσθήματα καὶ τὰ πρᾶματα, εἴτε ξένα εἴτε ντόπια, δὲν τὰ μαθαίνουμε ἀπὸ τὰ ὀνόματα, ἢ ζῶν μᾶς τὰ μαθαίνει, μᾶς τὰ μαθαίνει ὁ κόσμος, μᾶς τὰ μαθαίνουνε χίλια περιστατικά, μᾶς τὰ μαθαίνει καὶ κάποια διάθεσις τῆς ψυχῆς μας. Ἀδιάφορο ἂν εἶναι ἀπ' ὅζω φερμένα ἢ ἂν εἶναι γεννήματα τοῦ τόπου. Μὰ ἡ φερμένα εἶναι ἡ γεννημένη στὸν τόπο, σπουδαῖο, ἀπαραίτητο μάλιστα νὰ ξέρῃς πὺς ὀνομάζεται τὸ πρᾶμα ἢ τὸ αἶσθημα, καὶ δὲν ἔχει νὰ κάμῃ γιὰ ποῖο αἶσθημα καὶ γιὰ ποῖο πρᾶμα τὸ ζήτημα, δηλαδὴ γιὰ κακὸ ἢ γιὰ καλὸ αἶσθημα καὶ πρᾶμα. Σὰν εἶναι καλὸ, αἶσθημα ἢ πρᾶμα, πρέπει νὰ κατέχῃς τὸν ὄνομα του γιὰ νὰ τὸ καλλιεργῇς—ὅταν εἶναι κακὸ, πρέπει καὶ πάλι νὰ κατέχῃς τὸν ὄνομα του γιὰ νὰ τὸ πολέμησῃς. Γιὰ τέτοιο σκοπὸ σὲ βοηθοῦνε ὅμως οἱ ξένες λέξεις ὅσο καὶ οἱ ντόπιες, ἴσως περισσότερον, γιατί σήμερις εἶναι σ' ὅλα ἡ Ἑβρώπη πρὸ προχωρημένη, πρὸ προχωρημένη, λοιπὸν καὶ στὰ κακὰ αἰσθήματα καὶ πρᾶματα, μιὰ καὶ εἶναι πρὸ προχωρημένη στὰ καλὰ. Τὸ γινώθῃ σεαυτὸν, ἀρχὴ τῆς σοφίας ἀπὸ τοῦ Σωκράτη τὰ χρόνια. Πρὸ χρήσιμο γινώθῃ σεαυτὸν ἀπὸ τὴ λέξη δὲν ὑπάρχει.

Ζήτημα μπορεῖ θαρρῶ νὰ γίνῃ μόνον γιὰ τὸν τύπο. Ἀναφέραμε πρὸ ἀπάνω τὴ λέξη *λαουτέννις*. Πὺς θὰ τὴν κλίνουμε; Πολὺ ἐφκολα νομίζω. Οὐδέτερα ἔχουμε στὴ γλώσσα μας μὲ κατὰλήξῃ -ς τῆς ὀνομαστικῆς, ἔχουμε κατὰλήξῃ -ς γιὰ τὰ οὐδέτερα ὡς καὶ στὴ γενικὴ, ἀφοῦ τὸ κάτω κάτω καὶ ὁ λαὸς κλίνει συχνὰ μὲ -ς τὸ χρέος, τοῦ χρέους (κ. Ρ. κ. Μ., Β', 36 καὶ 36, 2). Δὲν πειραξοῦν πού τὸ προηγούμενον φωνήεντο εἶναι -ι—σήμερις ἔρχεται σὲ λογαριασμὸ πρὸ πολὺ ἀπὸ τὸ φωνήεντο ἢ ἀπλὴ κατὰλήξῃ τῆς ὀνομαστικῆς ὁ *καφές*, ὄνομα ἐλληνικόν, ἂν καὶ μ' ἓνα ἔπριν ἀπὸ τὸ *ς*, γιατί ὅλα μας τᾶρσενικά ἔχουνε τὸ *ς* τὸ τελικόν. Τὸ *λαουτέννις*, τοῦ *λαουτέννις* ἢ καὶ τοῦ *λαουτέννη*, ὅπως ὅπως ταίριαζονε. Μὰ εἶναι καὶ ἄλλα πού δὲν κλίνονται, λ. χ., τὸ *boudoir*, τὸ *buffet*, κτλ. Τέτοια ὀνόματα δὲν πιστεύω νὰ μπῆκανε ἀκόμη καθαρότῳ στὴ γλώσσα—τὰ λένε ὅσοι ξέρουνε τὰ γαλλικά, καὶ τὰ λένε σὰ νὰ μιλοῦσανε γαλλικά, ὅχι ῥωμαίικα. Βρίσκονται στὸ πρῶτο πρῶτο στάδιο τοῦ ξενισμοῦ, τὸ στάδιο δηλαδὴ ὅπου ἡ ξένη λέξη παίρνεται ὡμὴ καὶ ἀχώνεφτη ἀπὸ τὴν ξένη γλώσσα. Δὲ σταματᾷ ἐκεῖ. Ἀποδείξῃ πού τὸ *buffet* ἔγινε κιόλας ὁ *μπουφές*. Τὸ *boudoir* ὡς τώρα *boudoir* 1). Ἀπὸ εἶναι τόντις ξένο καὶ δὲ μοῦ φαίνεται νὰ πρέπει νὰ τὸ γράφουμε, γιατί ῥωμαίικα τὰ ὀνόματα κλίνονται. Μόνον στὴν καθαρῆς βλέπω τὰ ξένα ὀνόματα νὰ γράφονται ἄκλιτα, χωρὶς νὰ σκουντάψῃ ὁ δάσκαλος, πού τὸν *Guethe* ἔξαφνα—ἐξὸν ἂν τὸν πῇ Γοίθιος!—σοῦ τὸν καθίζει καὶ Γκέτε στὸ χαρτί, ἐνὼ φυσικὰ τοῦ ὁ ῥωμῖος, ἕνα τᾶκούρη, θὰ τὸ κάμῃ Γκέτες. Πρόπερσι πῆγε κάποιος μαθητῆς μου στὴν Ἀθῆνα, πού λεγότανε Βαγγαθῆ. Ἀμέσως κλίθηκε Βαγγαθῆ-ς καὶ δὲ χρειάστηκε νὰ εἶναι λαός, νὰ τὸν κλινῇ ἔτσι—ἔτσι τὸν κλίνανε καὶ οἱ γραμματισμένοι πού γνώρισαν στὴν κοινωνία 2).

1) Τὸ *boudoir* εἶναι χτισμένο σὲ μιὰ γωνιά, σὲ μιὰ κόχη τοῦ σπιτιοῦ, πού δὲν ἔκανε γιὰ κάμαρα, καὶ πού χρησιμοποιήθηκε γιὰ καμαράκι. Λοιπὸν ἴσως κοχηνάρι.

2) Μερικοὶ γράφουνε *κονιάκ* καὶ *καουτσούκ*. Σὺστημα καθαρῆς βουιάνικον. Κονιάκι καὶ καουτσούκι θὰ τὰ πῇ ὁ ῥωμῖος. Ὑπάρχουνε καὶ κάτι ἄλλα πρὸ περιέργου.

Ἰσια ἴσια ἐπεὶδὴ συμμορφώνουμε τὰ ξένα ὀνόματα καὶ τις ξένες λέξεις, δὲ νοιώθουμε ποῖα εἶναι τὰ ξένα καὶ ποῖα δὲν εἶναι. Τὸ νοιώθουμε τόσο λίγο πού ὡς καὶ στὰ ἐπιρρήματα ξεχνοῦμε τὴν ξένη καταγωγὴν. Ὁ ἴδιος ἐγὼ πού σὰς τὰ λέω καὶ πού εἶναι δουλειά μου νὰ προσέχω στὰ τέτοια, τις προάλλες, ἀναγκάστηκε νὰ συλλογιστῶ, τὴ στιγμὴ πού πῆγα νὰ τὸ γράψω, πὺς ἔπρεπε νὰ ὀρθογραφίσω τὸ ἄλλο καὶ μόνον ἀφοῦ τὸ συλλογίστηκα, τὸ κατὰλθα πὺς θέλει καὶ (*altrocio*)—τόνοιωθα μέσα μου σὰ νὰ εἴτανε καὶ δικό μας. Λαίπὸν ὡς καὶ σ' ἓνα ξένο ἀπὸ κεῖνα πού θαρρῶ κανεὶς πὺς ἀπὸ μακριὰ ξενίλα μυρίζουνε, χάσαμε τὸ αἶσθημα τῆς ξένης καταγωγῆς.

Ὅταν τὸ λέμε στὴν ὁμιλία, βέβαια πὺς μήτε τὸ ἄλλο δὲν τὸ παρατηροῦμε γιὰ ξενισμό. Κατάντησε πολὺ χρήσιμη λεζούλα. Δὲ βρωτᾶτε ὅμως γιατί καὶ πὺς πρωτομπῇκε στὴ γλώσσα μας; Τί σκοπὸ ἔραγες εἶχε κεῖνος πού σὰν τὴν ἔκουσε ἀπὸ κανένα Ἰταλόν, τὴν ξαναεῖπε μιλῶντα ῥωμαίικα: Ὁ σκοπὸς τοῦ ξάστερος. Τοῦ φάνηκε πὺς μὲ τὸ ἄλλο καὶ ζωήρεθε, ζωντάνεβε ἔξαφνα ἡ ὁμιλία. Δὲν πιστεύω νὰ γελᾷσθῃ, ἀφοῦ τὸν ἐμιμήθηκε ὁ δέστερος ῥωμῖος—τόν ἐμιμήθηκε τρίτος, τοὺς ἐμιμήθηκαν πάλι τοὺς τρεῖς ἀρίστους χιλιάδες, λοιπὸν ἔγινε ῥωμαίικον. Μὰ γιὰ ποῖο λόγο νὰ τοὺς ἐμιμήθηκαν τόσοι καὶ τόσοι; Γιὰ τὸ λόγο πού καὶ δάφται τὸ βρίσκουνε κατὰλληλο στὸ σκοπὸ τους. Καὶ ἀλήθεια, σὲ κάθε γλώσσα ὑπάρχουνε κάτι λεζούλες πού μοιάζουνε σὰ χαμόγελα, σὰ κινήματα, σὰν κινήματα ζωῆς, περιχυμένα δῶθε κεῖθε στὸ ὕψος τὸμαλὸ τῆς γραφῆς. Ἐνας καθηγητῆς μᾶς εἶλεγε μιὰ φορὰ στὸ Πανεπιστήμιον πὺς τέτοιο ρόλο παίζουνε τὰ μέν, τὰ δέ, τὰ ἦ, τὰ μέντοι. πού ξέρεῖ ὁ Πλάτωνας καὶ βάζει στοὺς διαλόγους τοῦ λέξις ἀσήμεντες καὶ περιττοί, ἂν τις ξετάσῃς χωριστά. Λέξεις ἀπαραίτητες, ἂν κοιτάξῃς καὶ τὸ μέρος ὅπου θὰ μποῦνε. Ἀρτὲς κάνουνε τὸ ὕψος. Τὸ ποικιλώνουνε, τὰλλάζουνε, τᾶερίζουνε καὶ τὸ ἐξωδιάζουνε. Κέρδος λοιπὸν καὶ ἀρτὲς. Περὶεργον μάλιστα πού ὁ ῥωμῖος νοιώθει τὴν ἀνάγκη τους καὶ σήμερις ἀκόμα, ὅπως τὴν ἐνοιωθε ὁ Πλάτωνας στὰ χρόνια τὰ παλιά.

(Ἀκολουθεῖ).

Τᾶμαθα στάξιλόγο βιβλίον τοῦ Κ. Α. Στασινοπούλου, Τὸ Κραδί, Ἀθῆνα, 1904. Κοιτάξτε τί λέει—καὶ τὸ λέει πολὺ σωστά, σ. 154. σμ. 1. Ὡς πὺς τὸ *metabilsulfite de potasse*, τὸ ἴδιο καὶ γιὰ τὸ *phosphate de chaux bicalcique* μεταχειρίστηκα τὴ γαλλικὴν τὸν ὀνομασία, γιατί οἱ δικοὶ μας φαρμακόμενοι δὲν ἔμαθον ἀκόμη τὸ ἐλληνικόν τὸν ὀνομα καὶ μὲ τις γαλλικὰς ὀνομασίας τὰ γνωρίζουν καὶ τὰ πούλουν στὰ φαρμακεία τους. Βλέπετε πὺς ἡ δημοτικὴ ἔχει ἀκόμη νὰ δουλέψῃ στὰ γὰρ γιὰ νὰ βρῇ ἄνους πού νὰ μπορῇ κιόλας νὰ τοὺς μάθῃ ὁ κόσμος. Γιὰ τὸ ζήτημα ἴσως πῶ καὶ γὼ τὸ λόγο μου κατόπι, γιατί καταπιάστηκα φέτος μιὰ καινούρια ἐργασία πού ἐλπίζω νὰ μᾶς βοηθήσῃ σὲ τέτοια δουλειά.

ΨΥΧΑΡΗΣ

ΤΟ ΤΑΞΙΔΙ ΜΟΥ

ΕΚΔΟΣΗ Β΄.

Βγήκε καὶ πονιέται στὸ Βιβλιοπωλεῖο

τῆς «Ἑστίας» δραχ. 4.